

بررسی تاثیر عدم اطمینان محیطی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت

دکتر محسن حمیدیان

دانشیار گروه حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

hamidian_2002@yahoo.com

زینب ناطقی رستمی

دانشجوی دکتری حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

nateghizeinab@gmail.com

مهرداد شفيعی

دانشجوی دکتری حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

mehrdad.shafiee123@gmail.com

چکیده

عدم اطمینان محیطی به عنوان درصد تغییرپذیری در محیط بیرون از واحدهای تجاری که می‌تواند شامل: مشتریان ویژه، مقررات مربوط به امورات دولتی، اصناف مربوط به کارگراها و غیره تعریف شده که این عوامل می‌تواند در نوسانات ریسک تخمین دقیق سودهای آینده منوط به صاحبان سهام نیز اثر داشته باشد. یک محیط دارای عدم اطمینان بالا، می‌تواند در تشخیص میزان تأمین منابع از اهرم مالی و یا میزان سطح ذخیره در وجه نقد مشکلاتی برای مدیران نیز رقم بزند. از این رو با توجه به مطالب فوق این تحقیق به دنبال بررسی این موضوع است که آیا عدم اطمینان محیطی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت تأثیر دارد؟ جامعه آماری تحقیق ۱۲۰ شرکت ۱۲۰ شرکت؛ شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. همچنین قلمرو زمانی شامل ۱۰ سال متوالی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۰ است با توجه به نتایج آزمون فرضیه متغیر عدم اطمینان محیطی با توجه به اینکه سطح معناداری آن کوچکتر از ۵ درصد هستند که نشان دهنده رابطه معنادار با گزارشگری پایداری شرکت دارد.

واژگان کلیدی: عدم اطمینان محیطی، گزارشگری پایداری شرکت، بازده شرکت.

مقدمه

پایداری شرکتی مفهومی است که در سال‌های اخیر به عنوان یک مسئله جهانی به آن نگرسته شده است. جهان در حال حاضر با مشکلاتی از قبیل رشد جمعیت، افزایش قیمت حامل‌های انرژی و افزایش تقاضا برای مصرف آب و بحران‌های زیست‌محیطی مواجه است و شرکت‌های تجاری و انتفاعی باید به سمت پایداری و مسائل مربوط به پایداری شرکتی روی بیاورند. از این رو گزارشگری پایداری شرکت برای دولت، سرمایه‌گذاران و هم مالکان شرکت اگرچه الزام قانونی ندارد ولیکن از اساسی‌ترین معیارهای گزارشگری تداوم و پایداری شرکت می‌باشد. گزارش پایداری شرکت، گزارشی است که اطلاعاتی درباره عملکرد اقتصادی، زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی را در اختیار می‌گذارد. افشای اطلاعات پایداری شرکت‌ها با هدف افزایش شفافیت، ارتقای ارزش برند، حسن شهرت و مشروعیت، توانایی بهینه‌سازی در برابر رقبا، علامت‌دهی رقابت‌پذیری، انگیزش کارکنان و حمایت از فرایندهای کنترل و اطلاعات شرکت صورت می‌گیرد (عبدی و همکاران، ۱۳۹۸).

تئوری‌های متعددی نه تنها در زمینه منطق وجود شیوه‌ها و معیارهای پایداری شرکتی بلکه در زمینه ضرورت افشای اطلاعات پایداری شرکتی وجود دارد. نقطه آغازین این تئوری‌ها عدم تقارن اطلاعاتی بین ذینفعان است که به وسیله

تئوری نمایندگی توضیح داده شده و گسترش یافته است. شرکت‌ها سعی در کاهش عدم تقارن با استفاده از افشای اطلاعات را دارند تا همه ذینفعان با استفاده از اطلاعات یکسان در بازار فعالیت کنند. با این حال محدودیت اصلی این تئوری تمرکز بر جنبه‌های مالی بوده و بسیاری از کاربران بالقوه اطلاعات زیست‌محیطی و اجتماعی را در نظر نمی‌گیرد. برای پاسخ به این محدودیت لازم است تئوری‌های دیگری را مدنظر قرار داد:

(۱) تئوری مشروعیت،

(۲) تئوری اقتصاد سیاسی و

(۳) تئوری ذینفعان.

که می‌توانند پایداری کسب‌وکار و افشای اطلاعات مربوط به آن را توجیه کنند و همچنین در باب مسئله تحقیق باید اشاره کرد که زمانی که عدم تقارن اطلاعات بین مدیران و سایر ذینفعان بیشتر باشد موجب کاهش کیفیت سود می‌گردد ولی از طرفی اگر گزارشگری با کیفیت بالا و همچنین حاوی اطلاعات غیرمالی نظیر اطاعات گزارشگری پایداری شرکت که از سه نظر اقتصادی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی دارا باشد موجب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی شده و کیفیت سود گزارش شده را افزایش می‌دهد (شانتی و همکاران^۱ ۲۰۱۸).

یکی از ویژگی‌های بارز هر محیط اقتصادی، عدم اطمینان محیطی می‌باشد و تصمیمات درست و عقلایی بر مبنای اطلاعاتی گرفته می‌شود که ریسک و شرایط اطمینان را تشریح کند و یا حداقل به شناخت آن کمک نماید و در واقع آنچه در محیط واقعی امروزی ما وجود دارد این است که ما شاید فقط در خلأ یک محیط با اطمینان کامل داشته باشیم و محیط پیرامون ما یک محیط همراه با عدم اطمینان است؛ بنابراین، لازم است که ما واژه عدم اطمینان و تأثیر آن را بر اطلاعاتی که بر اساس آن‌ها تصمیم‌گیری می‌کنیم را بیشتر بشناسیم. تعاریف مختلفی زمینه عدم اطمینان محیطی ارائه شده است. مثلاً، اسلوکام (۱۹۷۵) بیان می‌کند، عدم اطمینان محیطی یعنی نوعی ناتوانی در پیش‌بینی نتایج احتمالی یک تصمیم. چندلر بیان می‌کند، عدم اطمینان محیطی شرایطی است که سازمان‌ها بر اساس آن چارچوب خود را تنظیم می‌نمایند و ناشی از فاکتورهای محیطی سازمان است که مربوط به درجه‌ی تغییری است که فعالیت‌های محیطی مربوط به عملیات سازمان شامل، عدم پیش‌بینی مربوط به فعالیت‌های مشتریان، عرضه‌کنندگان، رقیبان و نهادهای قانونی را مشخص می‌نماید (چیلد، ۱۹۷۲).

از آنجاکه سیستم حسابداری یک سیستم اطلاعاتی باز است یعنی هم از محیط تأثیر می‌پذیرد و هم بر محیط تأثیر می‌گذارد بنابراین، نوسانات محیطی ممکن است داده‌ها و اطلاعاتی که از واحدهای تجاری منتشر می‌شود را تحت تأثیر قرار دهد. مدیران برای اینکه اثر این نوسانات را خنثی نمایند و گزارش‌ها را در راستای اهداف خود به بیرون منتشر نمایند، از اختیار خود استفاده می‌نمایند و در تعاملی که بین فرایند گزارشگری مالی و محیط خارج از سازمان وجود دارد، مدیران ممکن است برای دستیابی به اهداف خاص سازمانی یا منافع شخصی روش‌های حسابداری خاصی را برای گزارشگری مالی انتخاب نمایند و از این طریق بعضی از اقلام صورت‌های مالی را در راستای اهداف خود گزارش نمایند. چنگ و کسنر (۱۹۹۷) بیان داشتند چون مدیران انعطاف‌پذیری و اختیار برای پاسخگویی به محیط سازمانی‌شان را دارند بنابراین، وقتی با عدم اطمینان محیطی مواجه می‌شوند آن‌ها می‌توانند استراتژی‌های مختلفی را به کارگیرند؛ بنابراین انتخاب استراتژی توسط مدیران زمینه‌ای را که سازمان در آن فعالیت می‌کند را دربرمی‌گیرد. اگرچه سازمان با توجه به ماهیت محیطی خود محدود می‌گردد ولی مدیران فرصت‌هایی را برای پاسخ به اندازه عدم اطمینان محیطی اطراف خود ایجاد می‌نمایند. واکنش‌های مدیریت به نوسانات محیطی در راستای جلب نظر سرمایه‌گذاران می‌باشد (چنگ و کسنر، ۱۹۹۷).

¹ Shanti. gand Tjahjadi, Bambang and Narsa, I Made

عدم اطمینان محیطی به عنوان درصد تغییرپذیری در محیط بیرون از واحدهای تجاری که می‌تواند شامل: مشتریان ویژه، مقررات مربوط به امورات دولتی، اصناف مربوط به کارگراها و غیره تعریف شده که این عوامل می‌تواند در نوسانات ریسک تخمین دقیق سودهای آینده منوط به صاحبان سهام نیز اثر داشته باشد. اگر سرپرستان و مدیران مالی نیز نسبت به نوسانات موجود در این محیط اقدامات پیشگیرانه نیز لحاظ نکنند، اطلاعات بین مدیران و سرمایه‌گذاران نیز به دشت دارای اختلاف در محتوای آن پیش خواهد آمد و این به نوبه خود دارای گمراه‌کنندگی برای سرمایه‌گذاران خواهد بود. یک محیط دارای عدم اطمینان بالا، می‌تواند در تشخیص میزان تأمین منابع از اهرم مالی و یا میزان سطح ذخیره در وجه نقد مشکلاتی برای مدیران نیز رقم بزند (طباطبایی و محقق، ۱۳۹۷). از این رو با توجه به مطالب فوق این تحقیق به دنبال بررسی این موضوع است که آیا عدم اطمینان محیطی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت تأثیر دارد؟

پیشینه تحقیق

جلالی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی ارتباط بین عدم اطمینان محیطی، مالکیت نهادی و اجتناب مالیاتی پرداختند. بدین منظور با استفاده از داده‌های مربوط به ۱۰۶ شرکت - پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۹۵-۱۳۸۹، شاخص عدم اطمینان محیطی و مالکیت نهادی محاسبه و تأثیر آن‌ها بر اجتناب مالیاتی مورد بررسی قرار گرفت. بدین منظور، برای سنجش اجتناب مالیاتی از سنجح نرخ مؤثر مالیاتی نقدی بلندمدت استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها از الگوی رگرسیون خطی چندگانه استفاده شده است. شواهد و نتایج تجربی پژوهش نشان داد که عدم اطمینان محیطی دارای تأثیر مستقیم و معناداری بر اجتناب مالیاتی و متغیر مالکیت نهادی دارای تأثیر منفی بر اجتناب مالیاتی می‌باشد.

شرعی و همکاران (۱۳۹۸) تحقیقی با عنوان طراحی مدل توسعه پایدار شرکتی: تبیین نقش مسئولیت اجتماعی شرکتی، حاکمیت شرکتی، و خلق ارزش مشترک انجام دادند. جامعه آماری پژوهش ۱۳ شرکت بودند که همگی موفق به دریافت جایزه ملی شده‌اند. پس از جمع‌آوری داده‌ها از بین ۲۸۱ نمونه در دسترس، از طریق نرم‌افزار Amos به مدل‌سازی و تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شد. نتایج حاکی از آن بود که مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی با شدت ۶۹ درصد و خلق ارزش مشترک با شدت ۶۳ درصد بر توسعه پایداری شرکت‌ها تأثیرگذار است و حاکمیت شرکتی نیز باعث بهبود رابطه مسئولیت‌پذیری شرکتی و خلق ارزش مشترک برای ذی‌نفعان می‌شود. همچنین، با شدت ۲۷ درصد به صورت غیرمستقیم بر توسعه پایداری شرکت‌ها تأثیرگذار است.

رحیمی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی به ارتباط بین عدم اطمینان محیطی و اجتناب از مالیات با نقش تعدیلی توانایی مدیریت مورد بررسی قرار دادند. در این تحقیق از اطلاعات و اسناد مالی ۱۶۰ شرکت برای بازه زمانی بین ۱۳۸۶ الی ۱۳۹۴ نیز استفاده شده است. جهت آزمون فرضیه‌ها از طریق رگرسیون چندگانه و به روش حداقل مربعات معمولی با چیدمان داده‌های تلفیقی صورت پذیرفت. نتایج حاصل از فرضیه‌های پژوهش نشان داد که توانایی مدیریت و عدم اطمینان محیطی باعث افزایش اجتناب از مالیات می‌شوند و یک رابطه مثبت و معنی‌دار بین آن‌ها برقرار است. چراکه مدیران با توانایی بیشتر و وجود زمینه‌های عدم اطمینان محیطی موجب افزایش اجتناب از مالیات می‌شود. همچنین نتایج نشان داد توانایی مدیریت بر رابطه بین عدم اطمینان محیطی و اجتناب از مالیات اثر تعدیلی دارد.

معصومی و همکاران (۱۳۹۹) اثر تعدیل‌گری استقلال کمیته حسابرسی بر رابطه بین میزان گزارشگری پایداری و نوآوری شرکت‌ها را بررسی کردند. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است که پس از بررسی از میان آن‌ها تعداد ۱۳۰ شرکت بر اساس روش حذف سیستماتیک در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ انتخاب شده است. این پژوهش از نظر هدف، پژوهشی کاربردی است که رویکرد قیاسی استقرایی دارد و همبستگی جزء

تحلیل‌های رگرسیونی است. با توجه به نتایج، رابطه مثبت بین میزان گزارشگری پایداری و نوآوری شرکت‌ها مورد تأیید قرار گرفت. همچنین استقلال کمیته حسابرسی اثر تعدیل‌گری بر رابطه بین میزان گزارشگری پایداری و نوآوری شرکت‌ها دارد. بنابراین، لازم است مدیران برای انجام سرمایه‌گذاری بهینه، تولید محصول باکیفیت و فن‌آوری بالا، حفظ منافع ذی‌نفعان و کاهش هزینه‌های نمایندگی متعهد به ایفای وظایف مرتبط با پایداری در سه بعد اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی باشند.

رضائی و صفری (۱۳۹۸) عضویت در گروه‌های تجاری و گزارشگری پایداری شرکت را مورد بررسی قرار دادند. فرضیه تحقیق نیز توسط نمونه‌ای متشکل از ۱۰۲ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶ و با بهره‌گیری از الگوی رگرسیون چندمتغیره مبتنی بر تکنیک داده‌های ترکیبی موردبررسی قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که عضویت در گروه‌های تجاری موجب بهبود سطح گزارشگری پایداری شرکت‌ها می‌گردد. همچنین نتایج تجزیه و تحلیل اضافی حاکی از آن است که در شرکت‌های بزرگ‌تر، رابطه بین عضویت در گروه‌های تجاری و سطح گزارشگری پایداری قوی‌تر است.

ویکتوریا و همکاران^۱ (۲۰۲۰) در تحقیقی به بررسی تأثیر هزینه نمایندگی بر رابطه بین گزارشگری پایداری و کیفیت سود شرکت‌های افریقای جنوبی پرداختند. بدین منظور برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، تعداد ۴۴۲۰ سال شرکت، در بازه زمانی پنج‌ساله ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۵ انتخاب شده است. آزمون فرضیه‌های پژوهش از طریق مدل رگرسیون چند متغیره انجام گردید نتایج نشان داد که بین گزارشگری پایداری و کیفیت سود رابطه مستقیم وجود دارد و همچنین هزینه نمایندگی بر رابطه فوق تأثیر معکوس دارد.

رای و رای چادوری^۲ (۲۰۱۹) به بررسی ارتباط بین عضویت در گروه‌های تجاری و گزارشگری پایداری شرکت‌ها پرداختند. نمونه آماری این پژوهش شامل ۸۲۶ شرکت - سال مشاهده طی سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۵ بوده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که عضویت در گروه‌های تجاری باعث بهبود سطح گزارشگری پایداری شرکت‌ها می‌شود.

آمالیا و همکاران^۳ (۲۰۱۸) در تحقیقی با عنوان بررسی تأثیر اهرم مالی و مخارج سرمایه‌ای بر سطح نگهداشت وجه نقد با تأکید بر عدم اطمینان محیطی در کشور اندونزی پرداختند. در این مطالعه از نمونه ۱۰۵ شرکت تولیدی برای بازه زمانی بین ۲۰۱۱ الی ۲۰۱۵ استفاده شده است. جهت آزمون فرضیات تحقیق از رگرسیون چند متغیره استاندارد نیز استفاده شده است. نتایج بیانگر این است که اهرم مالی در شرایط عدم اطمینان بالا تأثیر مثبت و معناداری بر سطح نگهداشت وجه نقد دارد، درحالی‌که مخارج سرمایه‌ای هیچ تأثیری در شرایط عدم اطمینان محیطی بر سطح نگهداشت وجه نقد ندارد.

هوک^۴ (۲۰۱۶) به بررسی رابطه بین عدم اطمینان محیطی، ارزیابی عملکرد و عملکرد سازمانی در کشور اتریش پرداخت. وی از اطلاعات مالی ۵۶۰ شرکت برای بازه زمانی بین ۲۰۰۶ الی ۲۰۱۲ نیز استفاده کرده است. جهت آزمون فرضیات تحقیق از روش حداقل مربعات نیز استفاده کرده است. او به این نتیجه رسید که رابطه مثبت و معنی‌دار بین عدم اطمینان محیطی و عملکرد به‌واسطه استفاده مدیریت از معیارهای عملکرد غیرمالی وجود دارد.

فرضیه تحقیق

فرضیه اصلی: عدم اطمینان محیطی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت تأثیر معناداری دارد.

¹ Victoria.A

² Ray, S., Ray Chaudhuri, B

³ Cut IntanAmalia and Muhammad Arfan and MuliaSaputra

⁴ Hoque, Z

روش تحقیق

تحقیق مورد نظر بر اساس هدف که به دنبال پاسخگویی و ارائه راهکارها در جهت تصمیم‌گیری می‌باشد کاربردی می‌باشد. از طرفی دیگر با توجه به این که این تحقیق باعث شناخت بیشتر شرایط موجود شده و در آن رابطه بین متغیرها بر اساس هدف تحقیق تحلیل می‌گردد از نوع توصیفی همبستگی می‌باشد که تحقیق مورد بررسی از نوع تحلیل رگرسیون می‌باشد. داده‌های تحقیق حاضر از لوح‌های فشرده آرشو آماری و تصویری سازمان بورس اوراق بهادار تهران، پایگاه اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران و دیگر پایگاه‌های مرتبط نظیر کدال استخراج گردیده است. جامعه آماری تحقیق کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. همچنین قلمرو زمانی شامل ۱۰ سال متوالی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۰ است که بررسی فرضیه‌های تحقیق با استفاده از داده‌های واقعی این سال‌ها انجام خواهد شد. که پس از اعمال محدودیت ۱۲۰ شرکت انتخاب گردید.

اندازه‌گیری متغیرهای مورد استفاده در این پژوهش

عدم اطمینان محیطی:

در این مطالعه، عدم اطمینان بازار را از طریق نوسانات (تغییرپذیری) خالص فروش‌های شرکت اندازه‌گیری می‌کنیم. و این اندازه را از طریق تحلیل رگرسیونی که در آن یک متغیر (t) برای هر سال را بر روی خالص فروش شرکت برازش می‌کنیم، به دست می‌آوریم. یعنی متغیر مستقل جهت اندازه‌گیری عدم اطمینان محیطی نیز فروش شرکت است و متغیر وابسته همان سال موردنظر (سالی که فروش آن موردنظر است) می‌باشد. (به‌عنوان مثال برای پیش‌بینی نوسانات فروش در سال ۹۵، برای یک دوره ۵ ساله، از مقادیر فروش شرکت از سال ۹۰ الی ۹۴ استفاده می‌کنیم). (سدیدی و ابراهیمی درده، ۱۳۹۰)

در این تحقیق، عدم اطمینان محیطی از طریق تقسیم خطای استاندارد ضریب شیب‌خط رگرسیون بر میانگین خالص فروش‌ها تعیین می‌گردد و هرچه قدر میزان این نسبت بیشتر باشد عدم اطمینان محیطی بالاتر است. مدل رگرسیون خطی استفاده‌شده در این مدل به صورت زیر است:

$$Y_t = b_0 + b_1T + \alpha_0$$

Y_t : خالص فروش شرکت در سال t (سال پایه).

T: ساله پایه.

α_0 : خطای استاندارد ضریب شیب‌خط رگرسیون نسبت به فروش سال.

متغیر وابسته:

در این تحقیق میزان گزارشگری پایداری شرکتی (افشای اطلاعات محیطی، اجتماعی و اقتصادی) به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. به‌منظور ساخت شاخص افشا در مرحله اول با بررسی ادبیات نظری موضوع و متغیرهای مورد استفاده به‌وسیله سازمان گزارشگری جهانی که ارائه‌دهنده استانداردها و دستور عمل‌ها در بحث پایداری است، ۷۲ شاخص شناسایی شد. در ادامه، با توجه به شرایط اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و سیاسی ایران و با در نظر گرفتن پژوهش‌های انجام شده نظیر معصومی و همکاران (۱۳۹۷) و وکیلی فرد و همکاران (۱۳۹۹) در این زمینه، یک فهرست بازبینی‌شده از اقلام اطلاعات پایداری که انتظار می‌رفت در گزارش‌های سالانه شرکت‌های ایرانی افشا شود، مشتمل بر ۵۱ شاخص در سه بُعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی تهیه شد. در این پژوهش رویه امتیازدهی برای سنجش

گزارشگری پایداری شرکت‌ها مطابق با سایر پژوهش‌ها تحلیل محتوا است. به این شکل که اگر هر مورد از اقلام اطلاعات پایداری مطابق با فهرست در گزارش سالانه شرکت افشا شده باشد، امتیاز یک و اگر افشا نشده باشد، امتیاز صفر برای آن در نظر گرفته خواهد شد. اطلاعات لازم برای این شاخص‌ها در گزارش هیئت‌مدیره شرکت‌ها افشا می‌شود.

مولفه‌های گزارشگری پایداری شرکتی

ابعاد	مؤلفه	شاخص
اقتصادی	عملکرد اقتصادی	ارزش افزوده اقتصادی پوشش هدف‌ها و الزامات تعریف شده در برنامه‌ریزی‌های شرکت بازده دارایی‌ها پیامدهای مالی و سایر خطر‌ها و فرصت‌ها برای فعالیت‌های سازمان به علت تغییر شرایط آب و هوایی صورت ارزش افزوده
اقتصادی	حضور در بازار	سهم بازار شرکت در کل صنعت و در منطقه محلی / بومی رشد یا تغییرات سهم بازار و پیش‌بینی آن در آینده روند و تغییرات مقداری / ریالی فروش برحسب محصولات / منطقه / مشتریان و غیره روند و تغییرات فناوری و مقرراتی اثرگذار بر بازار و محصولات در منطقه یا محیط بومی تغییرات بازار و رقبا در صنعت و منطقه (مزیت‌ها و فشار رقابتی) و چشم‌انداز آن
اقتصادی	آثار اقتصادی غیرمستقیم و سرمایه‌گذاری مسئولانه	آثار اقتصادی غیرمستقیم با اهمیت شامل صرفه‌جویی ارزی و غیره هزینه‌ها و سرمایه‌گذاری اجتماعی به تفکیک نوع و حوزه آن شاخص‌های بهره‌وری تولید و نیروی کار شرکت
اجتماعی	کار و کارکنان و حقوق بشر	کل کارکنان برحسب نوع استخدام، گروه سنی، منطقه جغرافیایی، جنسیت و غیره مزایای ارائه شده به کارکنان تمام وقت که به کارکنان موقت یا نیمه وقت ارائه نشده، بر طبق نقطه‌های (مکان‌های) مهم انجام عملیات سهام تحت تملک کارکنان بازنشستگی و مزایای پایان خدمت برنامه‌های ورزشی و رفاهی کارکنان برنامه‌های وام و بیمه کارکنان موضوع‌های بهداشت و ایمنی در محیط کار میانگین ساعات آموزش سالانه هر یک از کارکنان با توجه به جنسیت و طبقه آن‌ها صندوق برنامه‌های کمک‌هزینه تحصیلی (بورس) و هدایای مربوط به آن نظام گزارش تخلف‌ها، انتقادات و پیشنهادات
اجتماعی	مشارکت و توسعه جامعه	حمایت از توسعه صنایع کوچک و کارآفرین به ویژه افراد بومی / محلی جوایز و گواهینامه‌های دریافتی مربوط به فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی، آموزشی و ورزشی منابع مصرفی و کمک‌های مالی به صورت نقدی، محصولات، خدمات برای حمایت از فعالیت‌های اجتماعی، آموزشی، پرورشی و هنری کمک‌های خیرخواهانه و عام المنفعه استخدام / جذب دانشجو یا دانش‌آموز به صورت پاره‌وقت برای کارآموزی

حمایت از همایش‌های آموزشی و نمایشگاه‌های هنری فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و مذهبی عضویت در انجمن‌ها، نهادها و جوامع ملی /منطق‌های /بین‌المللی فعال در حوزه پایداری و مسئولیت اجتماعی کمک‌های مالی برای قربانیان بلایای طبیعی شامل سیل، زلزله و غیره		
خدمات پس از فروش رضایتمندی و پاسخگویی به نیاز مشتریان برنامه‌های تحقیق و توسعه محصولات شناسه، نظامنامه، منشور اخلاقی و اجتماعی شرکت	پشتیبانی محصول و اخلاق کسب‌وکار	اجتماعی
میزان و ارزش مواد اولیه مصرفی به تفکیک مستقیم و غیرمستقیم مجموع آب برداشتی برحسب منبع حجم آب بازیافت شده و مورد استفاده مجدد قرار گرفته انرژی مصرفی مستقیم و غیرمستقیم به تفکیک منبع و میزان آن برنامه‌های تولید و مصرف انرژی تجدید پذیر کاهش مصرف انرژی	مواد اولیه، آب و انرژی	زیست‌محیطی
اقدامات انجام شده برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، روش‌ها و معیارهای حذف گازها و نتایج حاصل رویه‌های چگونگی کاهش ضایعات پرخطر و بی‌خطر و دفع مناسب ضایعات با رعایت مسائل زیست‌محیطی وزن کل ضایعات به تفکیک نوع و روش دفع آن	انتشار گازها و دفع ضایعات	زیست محیط
میزان کاهش تأثیر آثار زیست‌محیطی محصولات و خدمات (خاک، جنگل و غیره) تشریح فعالیت‌ها برای رعایت مسائل زیست‌محیطی از بُعد مشتریان، مصرف‌کنندگان و زنجیره تأمین شرکت طراحی امکانات و تجهیزات سازگار با محیط‌زیست و محصولات دوستدار محیط‌زیست اطلاع‌رسانی و ارائه مشاوره به مشتریان شرکت برای مصرف با ملاحظات زیست‌محیطی و کاهش آثار زیانبار زیست‌محیطی آن	آثار زیست‌محیطی محصولات و خدمات	زیست‌محیطی
شناسه، نظامنامه و منشور زیست‌محیطی شرکت دعاوی حقوقی ناشی از مسائل زیست‌محیطی	رعایت قوانین و مقررات زیست‌محیطی	زیست محیطی

متغیر کنترلی

نام اختصاری	نحوه محاسبه	نام متغیر
LEV	استقراض‌ها تقسیم‌بر ارزش دفتری دارایی‌های شرکت	اهرم مالی شرکت (leverage)
SIZE	لگاریتم طبیعی مجموع دارایی‌های شرکت	اندازه شرکت (size)
ROA	درآمد خالص تقسیم‌بر کل دارایی‌ها	قابلیت سودآوری دارایی‌های مشهود (profitability, tangible assets)
PPE	نسبت اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات بر کل دارایی‌ها	دارایی‌های مشهود (Tangible assets)
growth	ارزش بازار سهام، تقسیم‌بر ارزش دفتری سهام	فرصت‌های رشد (growth opportunities)

CFOvol	انحراف معیار وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی (نسبت به سه سال قبل) تقسیم بر مجموع دارایی‌ها	نوسان وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی (the volatility of cash flow from operations)
CF	از تقسیم جریان نقد عملیاتی بر مجموع دارایی‌ها	جریان نقد عملیاتی

توصیف آماری متغیرها

جدول (۱): شاخص‌های توصیفی متغیرها

انحراف معیار	کمترین	بیشترین	میانه	میانگین	
۰.۱۹	۱.۰۰	۳.۰۰	۱.۲۱	۱.۲۵	عدم اطمینان محیطی
۰.۱۱	۰.۱۰	۰.۴۰	۰.۳۱	۰.۲۹	گزارشگری پایداری شرکت
۰.۱۴	-۰.۳۹	۰.۷۳	۰.۱۰	۰.۱۲	نسبت جریان نقد عملیاتی
۵.۱۳	۰.۷۲	۲۰.۸۲	۳.۵۵	۵.۴۳	فرصت رشد
۰.۱۹	۰.۲۳	۰.۹۲	۰.۵۹	۰.۵۸	اهرم مالی
۰.۰۵	۰.۰۰	۰.۳۷	۰.۰۵	۰.۰۶	نوسان وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی
۰.۱۴	-۰.۰۸	۰.۴۳	۰.۱۱	۰.۱۴	سودآوری
۱.۴۱	۱۲.۳۲	۱۷.۸۰	۱۴.۳۸	۱۴.۵۷	اندازه شرکت
۰.۱۸	۰.۰۰	۰.۹۷	۰.۲۰	۰.۲۴	دارایی مشهود

با نگاهی به جدول ۱ مشاهده می‌شود که میانه و میانگین متغیرها فاصله زیادی باهم ندارند و هر چه قدر به هم نزدیک باشد توزیع آن‌ها به توزیع نرمال نزدیک‌تر است. در بین متغیرها اندازه شرکت با مقدار (۱۴/۵۷) دارای بیشترین میانگین و متغیر نوسان وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی با مقدار (۰/۰۶) دارای کمترین میانگین است. با مقایسه انحراف معیار متغیرهای مورد بررسی به این نتیجه می‌رسیم که متغیر نوسان وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی با مقدار (۰/۰۵) نسبت به سایر متغیرها دارای کمترین پراکندگی است و متغیر فرصت رشد با مقدار (۵/۱۳) دارای بیشترین پراکندگی است و این بدان معناست که این متغیر نوسان‌های شدیدتری دارد است.

آزمون‌های ریشه واحد در داده‌های تابلویی

برای بررسی مانایی از آزمون ریشه‌ی واحد^۱ استفاده شده است.

جدول (۲): خلاصه نتایج آزمون ریشه‌ی واحد-آزمون لوین لین و چپو

نام متغیر	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
عدم اطمینان محیطی	-۱۰/۲۱	۰/۰۰۰۰	مانا
نسبت جریان نقد عملیاتی	-۲۱/۹۴	۰/۰۰۰۰	مانا
فرصت رشد	-۱۳۶/۵۰	۰/۰۰۰۰	مانا
اهرم مالی	-۱۰/۰۴	۰/۰۰۰۰	مانا
نوسان وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی	-۲۵/۱۶	۰/۰۰۰۰	مانا
سودآوری	-۸/۳۲	۰/۰۰۰۰	مانا
اندازه شرکت	-۳/۴۱	۰/۰۰۰۰	مانا (مرتب اول)
دارایی مشهود	-۶/۳۲	۰/۰۰۰۰	مانا

^۱ Unit Root Test

گزارشگری پایداری شرکت	-۱۸/۵۱	۰/۰۰۰۰	مانا
-----------------------	--------	--------	------

با توجه به نتایج ۲ می توان گفت از آنجایی که احتمال های محاسبه شده در آزمون لوین لین و چو کوچکتر از ۰/۰۵ است در نتیجه فرضیه صفر که مبنی بر وجود ریشه واحد برای متغیرها پذیرفته نمی شود و تمامی متغیرها مانا هستند.

آزمون ناهمسانی واریانس

برای آزمون ناهمسانی واریانس از آزمون وایت استفاده شده است.

جدول (۳): آزمون همسانی واریانس

آزمون وایت	مقدار آماره	سطح معنی داری	نتیجه
مدل اصلی تحقیق	۳/۲۶	۰/۰۰۰۰	ناهمسانی واریانس

برای تخمین الگوهای اقتصادی، روش های متفاوتی وجود دارد. با لحاظ کردن فروض کلاسیک، روش حداقل مربعات معمولی (OLS) بر اساس قضیه گاوس-مارکف بهترین تخمین زننده خطی بدون تورش است؛ اما در صورت وجود ناهمسانی واریانس دیگر روش حداقل مربعات معمولی (OLS) روش مناسبی برای تخمین نیست که از این رو با وزن دادن (Cross-section weights) به رفع آن پرداخته و مدل مناسب برای تخمین آزمون فرضیه ها روش حداقل مربعات تعمیم یافته (GLS) خواهد بود.

انتخاب الگوی مناسب برای مدل رگرسیون

برای مشخص کردن نوع مدل در مقاطع و دوره های زمانی مختلف داده های ترکیبی از آزمون F مقید (چاو) استفاده شده است؛ که خروجی آزمون در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول (۴): نتایج آزمون چاو (F مقید) در بررسی مدل فرضیات تحقیق

مدل	آماره F	p-value	نتیجه آزمون چاو	نوع آزمون
مدل اول	۷/۴۸	۰/۰۰۰۰	H ₀ رد می شود	داده های ترکیبی Panel date

نتایج خروجی آزمون F نشان می دهد فرضیه صفر مدل رد شده چون سطح معناداری کمتر از ۵ درصد به دست آمده و از میان طرح پنل یا رگرسیون تجمیع شده (تلفیقی) و پنل انتخاب می شود. همچنین برای انتخاب اثرات ثابت و اثرات تصادفی مدل از آزمون هاسمن استفاده شد. در صورتی سطح معناداری آزمون هاسمن بیشتر از ۵ درصد باشد مدل اثرات تصادفی و در صورتی که سطح معناداری آزمون هاسمن کمتر از ۵ درصد باشد مدل اثرات ثابت انتخاب می شود. خروجی آزمون هاسمن به شرح جدول ۵ می باشد.

جدول (۵): نتایج آزمون هاسمن در بررسی مدل فرضیات تحقیق

آزمون هاسمن	آماره	p-value	نتیجه آزمون هاسمن	نوع آزمون
مدل اول	۴۴/۶۹	۰/۰۰۰۰	H ₀ رد می شود	اثرات ثابت

بررسی آزمون فرضیه های تحقیق

فرضیه اول: خوش بینی مدیران بر نگهداری وجه نقد تاثیر معناداری دارد.

جدول (۶): نتایج تخمین فرضیه اصلی تحقیق

متغیرها	ضرایب	انحراف استاندارد ضرایب	آماره t	سطح معناداری	همخطی
عرض از مبدا	-۰.۱۱۰۰۵۸	۰.۰۵۰۰۱۸	-۲.۲۰۰۳۶۲	۰.۰۲۸۰	-

۱.۱۳۶۵۶۸	۰.۰۰۰۰	-۷.۴۸۷۹۱۳	۰.۰۰۲۵۴۸	-۰.۰۱۹۰۷۷	عدم اطمینان محیطی
۱.۴۱۶۳۰۸	۰.۰۰۰۰	۱۴.۵۶۵۹۹	۰.۰۱۱۸۸۸	۰.۱۷۳۱۶۶	نسبت جریان نقد عملیاتی
۱.۰۸۵۴۴۸	۰.۰۱۳۶	۲.۴۷۲۶۵۶	۰.۰۰۰۲۵۵	۰.۰۰۰۶۳۲	فرصت رشد
۲.۱۳۵۵۱۴	۰.۰۰۰۰	-۴.۴۴۹۸۴۵	۰.۰۱۷۳۷۰	-۰.۰۷۷۲۹۳	اهرم مالی
۱.۰۳۳۸۵۷	۰.۷۳۶۶	-۰.۳۳۶۴۹۲	۰.۰۳۳۷۶۳	-۰.۰۱۱۳۶۱	نوسان وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی
۲.۹۰۰۰۳۴	۰.۰۱۰۲	۲.۵۷۴۳۳۷	۰.۰۱۹۷۶۵	۰.۰۵۰۸۸۳	سودآوری
۱.۱۱۲۴۶۶	۰.۰۰۰۰	۵.۲۳۵۶۶۶	۰.۰۰۳۲۰۵	۰.۰۱۶۷۸۱	اندازه شرکت
۱.۱۶۳۳۷۰	۰.۰۰۰۰	-۱۰.۷۶۳۶۰	۰.۰۱۶۹۹۷	-۰.۱۸۲۹۴۶	دارایی مشهود
-	۰.۰۰۰۰	۱۰.۷۲۴۶۴	۰.۰۳۱۶۶۹	۰.۳۳۹۶۴۱	AR(1)
سایر آماره‌های اطلاعاتی					
			۰/۶۸		ضریب تعیین
			۰/۶۴		ضریب تعیین تعدیل شده
			۱۶/۱۳		آماره F
			۰/۰۰		سطح معناداری F
			۱/۸۹		دوربین واتسون

در بررسی معنی‌دار بودن کل مدل با توجه به این که سطح معناداری آماره F از ۵ درصد کوچک‌تر است (۰/۰۰) لذا مدل معنی‌دار بوده و فرضیه H₁ آزمون F در سطح اطمینان ۹۵ درصد پذیرفته می‌شود. ضریب تعیین مدل نیز گویای آن است که ۰/۶۸ درصد متغیر گزارشگری پایداری شرکت توسط متغیرهای توضیحی تبیین می‌گردد. همچنین ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰/۶۴ درصد به دست آمده است. علاوه بر این به منظور بررسی همبستگی جملات خطا باید به میزان آماره دوربین واتسون توجه نمود چون دوربین واتسون در بازه قابل قبول (۱/۵ تا ۲/۵) نبود اقداماتی در راستای رفع این مشکل انجام گردید که یکی از روش‌های رایج اضافه کردن وقفه مرتبه اول متغیر وابسته به عنوان متغیر توضیحی در مدل بود که بعد اضافه کردن (AR(1)) دوباره تخمین انجام پذیرفت که در همانطور که مشاهده می‌گردد دوربین واتسون چون مقدار آن ۱/۵۸ بین بازه قابل قبول قرار دارد فرض همبستگی جملات خطا رد می‌شود. با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون همخطی مشاهده می‌شود همه متغیرها کمتر از ۱۰ می‌باشد از این رو مشکل همخطی در این مدل وجود ندارد.

با توجه به نتایج آزمون فرضیه متغیر عدم اطمینان محیطی با توجه به اینکه سطح معناداری آن کوچکتر از ۵ درصد هستند که نشان دهنده رابطه معنادار با گزارشگری پایداری شرکت دارد لذا فرضیه اصلی تحقیق در سطح اطمینان ۹۵ درصد تایید می‌شود. و از آنجایی که ضریب این متغیر منفی است پس عدم اطمینان محیطی بر گزارشگری پایداری شرکت تاثیر معکوسی دارد.

همچنین متغیرهای کنترلی نسبت جریان نقد عملیاتی، فرصت رشد، اهرم مالی، سودآوری، اندازه شرکت و دارایی مشهود با توجه به سطح معناداری کمتر از ۵ درصد در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه معناداری با گزارشگری پایداری شرکت دارند. اما نوسان وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی با توجه به سطح معناداری بزرگتر از ۵ درصد رابطه معناداری با گزارشگری پایداری شرکت ندارد.

بحث و نتیجه گیری

عدم اطمینان محیطی به عنوان درصد تغییرپذیری در محیط بیرون از واحدهای تجاری که می تواند شامل: مشتریان ویژه، مقررات مربوط به امورات دولتی، اصناف مربوط به کارگراها و غیره تعریف شده که این عوامل می تواند در نوسانات ریسک تخمین دقیق سودهای آینده منوط به صاحبان سهام نیز اثر داشته باشد. اگر سرپرستان و مدیران مالی نیز نسبت به نوسانات موجود در این محیط اقدامات پیشگیرانه نیز لحاظ نکنند، اطلاعات بین مدیران و سرمایه گذاران نیز به دشت دارای اختلاف در محتوای آن پیش خواهد آمد و این به نوبه خود دارای گمراه کنندگی برای سرمایه گذاران خواهد بود. یک محیط دارای عدم اطمینان بالا، می تواند در تشخیص میزان تأمین منابع از اهرم مالی و یا میزان سطح ذخیره در وجه نقد مشکلاتی برای مدیران نیز رقم بزند. از این رو با توجه به مطالب فوق این تحقیق به دنبال بررسی این موضوع است که آیا عدم اطمینان محیطی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت تأثیر دارد؟ جامعه آماری تحقیق کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. همچنین قلمرو زمانی شامل ۱۰ سال متوالی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۰ است که بررسی فرضیه های تحقیق با استفاده از داده های واقعی این سال ها انجام خواهد شد. که پس از اعمال محدودیت ۱۲۰ شرکت انتخاب گردید. با توجه به نتایج آزمون فرضیه متغیر عدم اطمینان محیطی با توجه به اینکه سطح معناداری آن کوچکتر از ۵ درصد هستند که نشان دهنده رابطه معنادار با گزارشگری پایداری شرکت دارد لذا فرضیه اصلی تحقیق در سطح اطمینان ۹۵ درصد تایید می شود. و از آنجایی که ضریب این متغیر منفی است پس عدم اطمینان محیطی بر گزارشگری پایداری شرکت تأثیر معکوسی دارد.

منابع

- ✓ جلالی، فاطمه، هشی، عباس، دانشی، وحید، کامرانی، هدی، (۱۳۹۹)، بررسی ارتباط بین عدم اطمینان محیطی، مالکیت نهادی و اجتناب مالیاتی، نشریه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۶، صص ۱۳۳-۱۴۶.
- ✓ سدید، امیر، ابراهیمی دره، مرتضی، (۱۳۹۰)، عدم اطمینان محیطی و استفاده مدیران از اقلام عهدهی اختیاری، فصلنامه مطالعات حسابداری مالی، شماره ۱۱، صص ۵۴-۸۱.
- ✓ شرعی، فاطمه، کلابی، امیرمحمد، خداداد حسینی، سید حمید، (۱۳۹۸)، طراحی مدل توسعه پایدار شرکتی: تبیین نقش مسئولیت اجتماعی شرکتی، حاکمیت شرکتی، و خلق ارزش مشترک، مدیریت سرمایه اجتماعی، مقاله ۱، دوره ۶، شماره ۳، صص ۳۰۵-۳۲۵.
- ✓ طباطبایی، شراره، محقق، محمدمهدی. (۱۳۹۷). تأثیر عدم تقارن اطلاعاتی و عدم اطمینان محیطی بر مدیریت سود، مجله مدیریت مالی، شماره ۱۳، صص ۳۴-۶۶.
- ✓ رضائی پینه نوئی، یاسر، صفری گرایلی، مهدی، (۱۳۹۸)، عضویت در گروه های تجاری و گزارشگری پایداری شرکت، مجله علمی دانش حسابداری، دوره ۳، شماره ۳۸، صص ۱۶۹-۱۹۷.
- ✓ معصومی، سیدسجاد، فغانی ماکرانی، خسرو، ذبیحی زرین کلایی، علی، (۱۳۹۹)، اثر تعدیل گری استقلال کمیته حسابرسی بر رابطه بین میزان گزارشگری پایداری و نوآوری شرکت ها، دانش حسابرسی، دوره ۲۰، شماره ۹، صص ۱۴۵-۱۶۱.
- ✓ معصومی، سیدرسول، صالح نژاد، سیدحسن، ذبیحی زرین کلایی، علی، (۱۳۹۷)، شناسایی متغیرهای مؤثر بر میزان گزارشگری پایداری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابرسی، دوره ۱۸، شماره ۷۰، صص ۱۹۵-۲۲۱.

- ✓ وکیلی فرد، حمیدرضا، ضیا، فرناز، صراف، فاطمه، (۱۳۹۹)، تاثیر گزارشگری پایداری بر کاهش عدم تقارن اطلاعاتی شرکت های پذیرفته-شده در بورس اوراق بهادار تهران، حسابداری مدیریت، دوره ۱۳، شماره ۴۶، صص ۱۲۱-۱۳۵.
- ✓ Ray, S., Ray Chaudhuri, B. (2019). Business group affiliation and corporate sustainability strategies of firms: an investigation of firms in India. *Journal of Business Ethics*, 153(4), 955-976.
- ✓ Victoria.A. Obeng, K. Ahmed and S. Miglani. (2019). Integrated reporting and earnings quality: The moderating effect of agency costs, *Pacific-Basin Finance Journal*, <https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2020.101285>
- ✓ Ahmed Marhfor& Kais Bouslah2 & Bouchra M'Zaliand Rachid Ghilal. (2020). Corporate social responsibility and stock price informativeness: The public interest perspective. *Canadian Journal of Administrative Sciences* . Volume 37, Issue 3September 2020
- ✓ Adimo, M., Vinfered, J., (2016). When does the market matter? Stock prices and the investment of equity-dependent firms. *Q. J. Econ.* Vol. 118, PP. 969-1005.
- ✓ Amihud, Y., (2002). Illiquidity and stock returns: cross-section and time-series effects. *J. Financ. Mark.* Vol. 5, PP.31-56.
- ✓ Bennett. B, Gerald Garvey, Todd Milbourn and Zexi Wang.(2018). Managerial Compensation and Stock Price Informativeness. available at: ssrn.com/abstract=3125875
- ✓ Chen Jun , Wang Dong, Shuo Li & Yu (Tony) Zhang (2016): Perceived audit quality, state ownership, and stock price delay: evidence from China, *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, DOI: 10.1080/16081625.2016.1208573.
- ✓ Habib, A, Hossain, M, and Jiang, H, 2011, "Environmental Uncertainty and Market Pricing of Earnings Smoothness", *Advances in International Accounting*, No 32, PP. 11-40.
- ✓ Mishra, Dev R. Sadok El Ghouli, Omran Guedhami. , Chuk C. Y. Kwok. (2014). Does Corporate Social Responsibility Affect the Cost of Capital?. *Journal of Banking & Finance*, Vol. 35, Issue 9, pp. 2388-2406.
- ✓ Subrahmanyam, A., Titman, S., (1999). The going-public decision and the development of financial markets. *J. Financ.* Vol. 54, PP. 1045-1082.
- ✓ Wei Ling & Abdul Wahab.N.(2019). Components of book tax differences, corporate social responsibility and equity value. *Cogent Business & Management* (2019), 6: 1617024.